

МОЖЛИВОСТІ АНІМАЛОТЕРАПІЇ В СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПІДТРИМЦІ КРИЗОВИХ СІМЕЙ

У статті проаналізовано можливості застосування анімалотерапії як засобу соціально-психологічної підтримки кризових сімей. Актуальність теми зумовлена зростанням кількості родин, що переживають кризи в умовах війни, соціальної та економічної нестабільності. У роботі обґрунтовано необхідність гуманних і інтегративних підходів до стабілізації емоційного стану та відновлення сімейної взаємодії в умовах соціальної та економічної нестабільності, війни й кризових ситуацій. Застосовано теоретико-аналітичні методи, зокрема огляд сучасних досліджень, синтез соціально-психологічних механізмів та аналіз практичних підходів до впровадження анімалотерапії у системи підтримки родин. Встановлено, що анімалотерапія сприяє формуванню позитивного емоційного клімату в родині, знижує рівень тривожності, зміцнює довіру та розвиває комунікативні навички між членами сім'ї. Виокремлено основні соціально-психологічні механізми впливу: емоційно-регулятивний, комунікативний, ідентифікаційно-ролевий, соціалізаційний та консолідуючий. Описано практичні можливості інтеграції анімалотерапії в роботу психологів, соціальних працівників і педагогів. Наведено огляд емпіричних досліджень, які підтверджують ефективність анімалотерапії в роботі з дітьми та дорослими у кризових родинах. Наголошено на перспективах розвитку анімалотерапії в Україні, особливо в умовах війни та посткризової реабілітації. Підтверджено ефективність анімалотерапії як міждисциплінарного інструменту зміцнення сімейної згуртованості та підтримки вразливих родин. Отримані результати обґрунтовують необхідність впровадження анімалотерапії в програми соціально-психологічної підтримки для підвищення психологічної стійкості та соціальної адаптації в кризових умовах.

Ключові слова: анімалотерапія, кризова сім'я, соціально-психологічна підтримка, емоційний клімат, комунікація, соціалізація.

Постановка проблеми. У сучасних соціокультурних умовах зростає

кількість сімей, які перебувають у стані кризи внаслідок воєнних дій, економічної нестабільності, психологічного виснаження, втрати житла або доходу, внутрішнього розладу у системі сімейних відносин. Такі родини часто опиняються у ситуації емоційної ізоляції, дезадаптації та потребують комплексної соціально-психологічної підтримки (Гончарук, 2021).

Одним із перспективних напрямів надання психосоціальної допомоги кризовим родинам виступає анімалотерапія – метод, що ґрунтується на терапевтичній взаємодії людини з твариною. Цей вид допомоги вже набув поширення в багатьох країнах світу, де використовується як у роботі з окремими клієнтами (дітьми, особами з інвалідністю, літніми людьми), так і в рамках сімейної психотерапії (Fine, 2015).

Водночас в українському науковому та практичному просторі дослідження анімалотерапії здебільшого зосереджуються на окремих її формах (іпотерапія, каністерапія тощо) без глибокого аналізу її потенціалу в роботі саме з кризовими родинами. У зв'язку з цим виникає потреба в теоретичному осмисленні можливостей інтеграції анімалотерапії у систему соціально-психологічної підтримки родин, що переживають деструктивні життєві обставини.

Анімалотерапія розглядається в цій статті як ресурс, здатний покращити емоційний клімат у сім'ї, сприяти налагодженню взаємодії між її членами, знижувати напруження та відновлювати відчуття безпеки й довіри (Serpell, 1996; Savchenko, 2023). Її застосування набуває особливої актуальності в умовах війни, переміщення та руйнування базових життєвих опор, що ускладнюють адаптацію дітей і дорослих.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У міжнародному науковому просторі анімалотерапія розглядається як один із інноваційних підходів до психосоціальної підтримки різних категорій населення. Її ефективність підтверджена численними дослідженнями у сфері психології, педагогіки, соціальної роботи та медицини (Fine, 2015; Kruger & Serpell, 2006). Зокрема, встановлено позитивний вплив взаємодії з тваринами на зниження рівня тривожності, підвищення самооцінки, розвиток емпатії та покращення міжособистісних зв'язків (Beck & Katcher, 2003; Jalongo, 2004).

Levinson (1969) одним із перших звернув увагу на можливості використання тварин у терапевтичній практиці, підкреслюючи їхню роль як медіаторів між терапевтом і клієнтом, що особливо важливо у роботі з родинами, які мають порушену комунікацію. У подальших дослідженнях доведено, що

тварини можуть виступати ресурсом стабілізації психоемоційного стану та сприяти подоланню наслідків травматичного досвіду (Melson, 2001; Odendaal, 2000).

В українській науці вивченню анімалотерапії також приділяється увага. Зокрема, Борисюк (2021) акцентує на значущості контактів з тваринами для зниження напруги у кризових ситуаціях, особливо під час пандемії. Савченко (2023) розглядає застосування анімалотерапії у підтримці дітей в умовах воєнного конфлікту, а Гончарук (2021) аналізує її вплив на згуртованість сім'ї. Однак здебільшого ці праці фокусуються на окремих аспектах терапевтичного впливу, тоді як цілісний соціально-психологічний підхід до анімалотерапії у контексті підтримки кризових сімей поки що розроблений недостатньо.

Таким чином, існує потреба у подальшому дослідженні анімалотерапії як ресурсу гармонізації сімейної системи, з урахуванням українського соціального контексту, зокрема актуальних кризових умов — війни, вимушеного переселення, втрати близьких, економічної нестабільності тощо.

Метою статті є теоретичне обґрунтування можливостей використання анімалотерапії як ефективного засобу соціально-психологічної підтримки кризових сімей, а також аналіз механізмів її впливу на покращення емоційного клімату, комунікації та взаєморозуміння між членами родини в умовах підвищеного стресу та соціальної нестабільності.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Кризова сім'я — це система, яка переживає критичний стан унаслідок порушення функціонування, що супроводжується високим рівнем напруги, емоційної нестабільності, зниженням адаптаційного потенціалу та ризиком дезінтеграції. Соціально-психологічна криза в родині може виникати через втрату роботи, хворобу, насильство, втрату близьких, форсовану міграцію або наслідки воєнних дій (Артемова, 2011; Тараріна, 2022).

Такі сім'ї характеризуються зниженням якості комунікації, розладом емоційних зв'язків між членами, а також втратою внутрішніх ресурсів підтримки. Часто діти у кризових родинах демонструють порушення поведінки, труднощі у навчанні та емоційну нестабільність (Тітова, 2020). У цьому контексті виникає необхідність у пошуку м'яких, ненасильницьких і ресурсно-орієнтованих підходів до підтримки родини, які могли б відновлювати довіру, контакт і відчуття безпеки.

В умовах зростання кількості кризових ситуацій у сім'ях анімалотерапія набуває значення як ефективний ресурс психосоціальної підтримки, спрямований

на відновлення довіри, формування позитивного емоційного клімату та активізацію внутрішніх ресурсів родини.

Анімалотерапія – це напрям психосоціальної допомоги, що базується на взаємодії людини з твариною з метою покращення психоемоційного стану, зниження рівня стресу та активізації внутрішніх ресурсів особистості. Вона може включати як структуровані терапевтичні інтервенції (іпотерапія, каністерапія, фелінотерапія), так і загальну терапевтичну присутність тварини в повсякденному житті (Fine, 2015; Kruger & Serpell, 2006).

У контексті роботи з кризовими сім'ями анімалотерапія дозволяє формувати позитивні емоції, стабілізувати сімейну атмосферу та активізувати комунікацію між її членами. Спільний догляд за твариною створює основу для співпраці, розподілу відповідальності, розвитку емпатії та співчуття. Наявність домашнього улюбленця часто виступає символом стабільності в умовах нестабільності (Beck & Katcher, 2003), що особливо важливо в період переживання втрат або змін.

Анімалотерапія також ефективно інтегрується в програми сімейного консультування, психотерапії, шкільної підтримки та соціального супроводу (Levinson, 1969; Bachi, 2013), де тварина виконує роль посередника в побудові довіри між дитиною та дорослим, зокрема в умовах конфліктів, дистанційності або травматичного досвіду.

Соціально-психологічний ефект анімалотерапії обумовлений активізацією низки механізмів, які забезпечують покращення функціонування як окремої особистості, так і сімейної системи загалом. Вони зумовлюють емоційне розвантаження, сприяють формуванню підтримувального середовища та відновленню внутрішніх ресурсів родини.

1) Емоційно-регулятивний механізм. Контакт із твариною сприяє зниженню рівня тривожності, напруги та агресії, особливо в умовах переживання кризи або травми. Відомо, що взаємодія з тваринами знижує рівень кортизолу та сприяє вивільненню дофаміну та серотоніну (Odendaal, 2000), що позитивно впливає на емоційний стан як дітей, так і дорослих.

2) Комунікативний механізм. Спільна діяльність із твариною активізує міжособистісну взаємодію, створює безпечні умови для спілкування, знижує бар'єри в спілкуванні між членами родини, особливо в умовах конфлікту або дистанційності (Savchenko, 2023).

3) Ідентифікаційно-ролевий механізм. Догляд за твариною стимулює розподіл ролей у родині, формування відчуття відповідальності, турботи, участі.

Це сприяє зміцненню батьківського авторитету, відновленню функцій турботи й довіри у відносинах між дітьми й дорослими (Borysiuk, 2021).

4) Соціалізаційний механізм. Через контакт з твариною дитина або дорослий може опосередковано засвоювати соціальні норми поведінки, розвивати емпатію, толерантність, вміння будувати взаємодію. Це особливо важливо для дітей з досвідом травми, самотності або соціальної ізоляції (Melson, 2001; Jalongo, 2004).

5) Консолідуєчий механізм. Тварина здатна об'єднувати сім'ю навколо спільної турботи, створюючи нові ритуали, зміцнюючи зв'язки, формуючи досвід позитивної взаємодії навіть у складних умовах (Гончарук, 2021).

Власні попередні дослідження також підтверджують значущість цих механізмів. Зокрема, у роботі, присвяченій впливу анімалотерапії на покращення сімейної взаємодії, було виділено емоційно-регулятивний, комунікативний та консолідуєчий механізми як ключові для гармонізації дитячо-батьківських відносин, відновлення довіри і стабілізації емоційного стану родини (Борисюк, 2025a).

Таким чином, анімалотерапія розглядається не лише як допоміжна методика, а як цілісний психосоціальний ресурс, здатний підтримувати родину в умовах кризи, сприяти її згуртованості, відновленню довіри та формуванню стабільного емоційного фону.

Анімалотерапія, як засіб соціально-психологічної підтримки, може ефективно впроваджуватись у практику міждисциплінарної допомоги кризовим родинам через різні моделі: індивідуальні консультації, сімейну психотерапію, групову роботу, інституційну опіку та освітньо-виховні програми.

Інституційний рівень. У закладах соціального захисту, центрах психосоціальної підтримки, шелтерах для постраждалих родин та центрах реабілітації можуть впроваджуватись спеціалізовані програми із залученням тварин — насамперед собак, коней, котів. Наприклад, каністерапія є ефективною у роботі з дітьми, які зазнали насильства або втрати близької людини, тоді як іпотерапія — у підтримці дітей із ПТСР чи порушеннями розвитку (Bachi, 2013; Savchenko, 2023).

Сімейна психотерапія. У рамках психотерапевтичної допомоги тварина може бути включена як нейтральний посередник — об'єкт спільної уваги, що знижує напругу під час сімейних зустрічей. Досвід спільного піклування сприяє створенню простору для довіри та ненасильницького діалогу (Fine, 2015).

Шкільна та освітня система. У шкільному середовищі, де навчаються

діти з кризових родин або діти ВПО, домашні тварини (за умов дотримання санітарних вимог) можуть бути залучені до програм емоційної підтримки. Такі практики застосовуються, зокрема, у програмах «Читаємо разом з собакою», коли діти з тривожністю читають текст у присутності тварини, що знижує рівень страху перед помилками й соціальною оцінкою (Jalongo, 2004).

Добровільні ініціативи та волонтерські проєкти. У період війни та гуманітарної кризи значну роль можуть відігравати зоотерапевтичні ініціативи, що реалізуються спільнотами, притулками, зоозахисними організаціями. Спільне перебування з твариною у мобільному кризовому центрі чи тимчасовому прихистку може бути першим кроком до відновлення відчуття безпеки у дитини або дорослого.

Таким чином, анімалотерапія має широкий спектр застосування — від формальної психологічної допомоги до інформальної підтримки в повсякденному житті. Її інтеграція в роботу з кризовими родинами потребує фахової підготовки, міжсекторальної взаємодії, а також нормативного регулювання й етичного супроводу (Kruger & Serpell, 2006).

Попри відносну новизну тематики у вітчизняному науковому просторі, у міжнародних дослідженнях накопичено значний масив емпіричних даних, які підтверджують ефективність анімалотерапії як інструменту психосоціальної підтримки сімей у кризі.

У дослідженні Odendaal (2000) було встановлено, що після 15-хвилинного контакту з твариною в учасників експерименту достовірно знижувався рівень кортизолу (гормону стресу) та підвищувався рівень серотоніну й дофаміну — нейромедіаторів, які відповідають за позитивні емоції та стан заспокоєння.

Beck і Katcher (2003) підкреслюють, що регулярна взаємодія з домашнім улюбленцем сприяє стабілізації психоемоційного стану дорослих членів сім'ї та зниженню симптомів депресії, особливо у жінок, які перебувають у складних життєвих обставинах або виховують дітей самостійно.

Levinson (1969), аналізуючи сімейну терапію з залученням тварини, зазначає, що тварини полегшують встановлення довіри між терапевтом і родиною, а також між її членами, які перебувають у стані конфлікту або емоційної відстороненості.

В українських умовах позитивний вплив анімалотерапії в роботі з дітьми з кризових родин підтверджено у дослідженні Савченко (2023), де зафіксовано зниження рівня тривожності та покращення комунікативної активності у дітей

після регулярних занять з терапевтичними собаками.

Дослідження Melson (2001) показало, що у родинах з дітьми, які мають емоційні або поведінкові труднощі, наявність домашньої тварини пов'язується з більшою відкритістю до діалогу, зниженням агресивності та формуванням позитивної самооцінки.

У роботі Борисюк (2021) наведено приклади застосування анімалотерапії під час пандемії COVID-19, коли тварини виступали стабілізуючим чинником у родинах, що переживали тривалий карантин, втрату роботи або напруження у внутрішньосімейних стосунках.

Додатковим підтвердженням є результати іншого власного дослідження, де було проаналізовано вплив домашніх тварин на соціальну адаптацію особистості в різні вікові періоди. Отримані дані свідчать, що наявність тварини вдома позитивно впливає на розвиток соціальних навичок, підвищує рівень відповідальності, формує довіру та зміцнює міжособистісні зв'язки, що особливо актуально для осіб, які пережили кризові стани (Борисюк, 2025б). Це підтверджує потенціал анімалотерапії як дієвого інструменту у підтримці кризових родин.

Таким чином, у світовій практиці та наукових дослідженнях анімалотерапія розглядається як ефективна та гуманна форма підтримки родин, які опинилися у складних життєвих обставинах, що підтверджує доцільність її активного впровадження в Україні.

У сучасній міждисциплінарній системі допомоги кризовим родинам важливою є взаємодія фахівців різних галузей — психологів, соціальних працівників, педагогів. Усі ці спеціалісти можуть використовувати елементи анімалотерапії як інструмент покращення психосоціального стану клієнтів та активізації ресурсів родини.

Психолог. У практиці індивідуального та сімейного консультування тварина може бути використана як медіатор у побудові довіри, емоційного контакту та створення безпечного терапевтичного простору. Залучення тварин до психотерапевтичного процесу сприяє зниженню тривожності у дітей, налагодженню невербального зв'язку з клієнтами, які мають труднощі в комунікації, і зміцненню емоційної взаємодії між членами сім'ї (Fine, 2015; Levinson, 1969).

Соціальний працівник. У процесі супроводу кризових родин соціальні працівники можуть ініціювати програми зоотерапії, зокрема у співпраці з волонтерами, притулками для тварин або спеціалізованими реабілітаційними центрами. Залучення тварини до спільної діяльності родини створює позитивний

досвід взаємодії, розвиває відповідальність, а також полегшує процес адаптації після стресових подій (Гончарук, 2021; Борисюк & Якубовська, 2021).

Педагог. У педагогічному середовищі, зокрема в інклюзивній освіті або в роботі з дітьми з кризових сімей, взаємодія з тваринами може використовуватися для розвитку комунікативних навичок, подолання страхів, підвищення мотивації до навчання. У таких випадках тварини стають не лише об'єктом емоційної підтримки, але й засобом навчання: через спостереження, турботу, гру та інтеракцію (Jalongo, 2004).

Таким чином, анімалотерапія є цінним допоміжним інструментом, який може інтегруватися у професійну практику різних фахівців для комплексної підтримки кризових родин, сприяючи як індивідуальній стабілізації, так і покращенню сімейної взаємодії.

В умовах війни, гуманітарної кризи, масової міграції, втрати житла, роботи та стабільності українське суспільство переживає глибокі трансформації. Це зумовлює актуальність пошуку нових, гуманних і м'яких інструментів підтримки вразливих категорій населення, зокрема кризових родин. Анімалотерапія, як метод, що поєднує елементи емоційної стабілізації, соціалізації та психотерапевтичної взаємодії, має значний потенціал для розвитку в українському контексті.

Попри окремі успішні практики (іпотерапія, каністерапія в реабілітаційних центрах, шкільні програми з емоційної підтримки), на загальнодержавному рівні анімалотерапія ще не інтегрована в систему охорони здоров'я, соціальної роботи або освіти. Її застосування здебільшого реалізується у волонтерських ініціативах або індивідуальній практиці ентузіастів.

Попередні результати власних досліджень (Борисюк, 2025a; Борисюк, 2025b) демонструють, що анімалотерапія вже зарекомендувала себе як ефективний ресурс підтримки родин у кризових обставинах. Ці висновки підкреслюють доцільність її ширшого впровадження в українську систему соціально-психологічної допомоги, особливо в умовах війни та післякризової адаптації.

Для повноцінного впровадження анімалотерапії в систему соціально-психологічної підтримки в Україні необхідно:

- **розробити стандартизовані навчальні програми** для підготовки фахівців із зоотерапії (психологів, педагогів, соціальних працівників);
- **створити мережу сертифікованих центрів анімалотерапії** при державних і комунальних установах;

- **забезпечити міждисциплінарну співпрацю** між медиками, психологами, соціальними службами, ветеринарами, кінологами тощо;
- **підготувати нормативну базу**, яка регламентувала б етичні, санітарні та безпекові умови використання тварин у терапевтичних цілях;
- **підтримувати дослідницькі проекти** для вивчення ефективності анімалотерапії в умовах українських реалій.

Зважаючи на воєнні обставини, підвищений рівень травматизації, втрат, вимушеного переміщення та розриву сімейних зв'язків, впровадження анімалотерапії може відіграти важливу роль у стабілізації психоемоційного стану родин, особливо у посткризовий період.

Висновки. У статті проаналізовано потенціал анімалотерапії як інноваційного засобу соціально-психологічної підтримки кризових сімей. Теоретичний огляд літератури та аналіз емпіричних досліджень доводять, що взаємодія з тваринами здатна виконувати низку важливих функцій: емоційно-регуляторну, комунікативну, соціалізаційну, консолідуючу та ідентифікаційно-ролеву. Ці механізми сприяють гармонізації сімейної атмосфери, відновленню довіри та розвитку позитивної взаємодії між членами родини.

Анімалотерапія може бути ефективно інтегрована в діяльність психологів, соціальних працівників та педагогів, як у формальних (консультування, терапія), так і в неформальних (освітні, соціальні проекти) форматах. Особливу цінність ця методика набуває в умовах кризових ситуацій, характерних для сучасного українського суспільства – воєнних дій, переміщення, втрати життєвих опор.

Перспективи застосування анімалотерапії в Україні пов'язані з розвитком нормативної бази, підготовкою фахівців, створенням спеціалізованих центрів та розширенням міждисциплінарної співпраці. Її впровадження може стати ефективним ресурсом не тільки для стабілізації окремих сімей, але й для підвищення рівня психосоціального благополуччя населення загалом.

Отже, анімалотерапія є перспективним і гуманним напрямом, здатним забезпечити багаторівневу підтримку сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах, а також стати дієвим інструментом у системі психосоціальної допомоги в Україні.

Література

1. Levinson B. M. Pet-oriented child psychotherapy. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 1969. 260 p.

2. Fine A. H. Handbook on animal-assisted therapy: foundations and guidelines for animal-assisted interventions. 4th ed. San Diego: Academic Press, 2015. 552 p.
3. Serpell J. In the company of animals: a study of human-animal relationships. Cambridge : Cambridge University Press, 1996. 283 p.
4. Bachi K. Equine-facilitated psychotherapy: the psychotherapist's perspective. Psychotherapy. 2013. Vol. 50, No. 3. P. 377–381. <https://doi.org/10.1163/15685306-12341242>
5. Melson G. F. Why the wild things are: animals in the lives of children. Cambridge : Harvard University Press, 2001. 244 p.
6. Jalongo M. R. The world's children and their companion animals: developmental and educational significance of the child/pet bond. Olentangy Journal of Early Childhood Education. 2004. Vol. 26, No. 3. P. 167–175.
7. Odendaal J. S. J. Animal-assisted therapy – magic or medicine? Journal of Psychosomatic Research. 2000. Vol. 49, No. 4. P. 275–280. DOI: [10.1016/s0022-3999\(00\)00183-5](https://doi.org/10.1016/s0022-3999(00)00183-5)
8. Beck A. M., Katcher A. H. Future directions in human-animal bond research. American Behavioral Scientist. 2003. Vol. 47, No. 1. P. 79–93. DOI: [10.1177/0002764203255214](https://doi.org/10.1177/0002764203255214)
9. Борисюк О. М. Анімалотерапія – перспективний напрямок психотерапевтичної допомоги під час пандемії COVID-19. Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 22 жовтня 2021 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2021. С. 22–25.
10. Борисюк О.М. Анімалотерапія як ресурс покращення сімейної взаємодії: соціально-психологічний підхід. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»): журнал*. 2025а. № 6 (46) 2025. С. 1912 – 1925 [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6\(46\)-1912-1924](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6(46)-1912-1924)
11. Савченко Л. О. Анімалотерапія у психологічній підтримці дітей в умовах воєнного конфлікту. Практична психологія та соціальна робота. 2023. № 3. С. 28–33.
12. Гончарук О. О. Роль анімалотерапії у формуванні згуртованості родини. Соціальна робота та соціальна освіта. 2021. № 3(8). С. 47–52.
13. Артемова Л. А. Соціальна компетентність особистості: психологічні аспекти формування. Київ : Науковий світ, 2011. 224 с.
14. Доценко В. В. Зоопсихологія: навч. посіб. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2019. 240 с.

15. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 616 с.
16. Kruger K. A., Serpell J. A. Animal-assisted interventions in mental health: definitions and theoretical foundations. In: Fine A. H. (Ed.) Handbook on animal-assisted therapy. 2nd ed. San Diego : Academic Press, 2006. P. 21–38.
17. Борисюк О.М. Вплив домашніх тварин на соціальну адаптацію особистості в різні вікові періоди. *Наукові перспективи (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»): журнал*. 20256. № 5(59) 2025. С. 1780 – 1794 [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-1780-1793](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-1780-1793)
18. Борисюк О. М., Якубовська І. З. Перспективи використання зоотерапії у психологічній реабілітації. Психологія кризових станів: наука і практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 4–6 листопада 2021 р.). Київ: ІП НАПН України, 2021. С. 214–217.
19. Коломієць О. О. Використання елементів зоотерапії у соціальній роботі з дітьми з особливими потребами. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2018. Вип. 1 (42). С. 65–68.
20. Тараріна О. О. Психологічна допомога дітям засобами зоотерапії. Практична психологія та соціальна робота. 2022. № 2. С. 23–28.
21. Тітова Н. Л. Комунікативні особливості дітей з емоційними труднощами: корекційно-розвивальний підхід. Психологія і суспільство. 2020. № 4. С. 60–65.

References

1. Levinson, B. M. (1969). *Pet-oriented child psychotherapy*. Springfield: Charles C Thomas Publisher.
2. Fine, A. H. (2015). *Handbook on animal-assisted therapy: Foundations and guidelines for animal-assisted interventions* (4th ed.). San Diego: Academic Press.
3. Serpell, J. (1996). *In the company of animals: A study of human-animal relationships*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Bachi, K. (2013). Equine-facilitated psychotherapy: The psychotherapist's perspective. *Psychotherapy*, 50(3), 377–381. <https://doi.org/10.1163/15685306-12341242>
5. Melson, G. F. (2001). *Why the wild things are: Animals in the lives of children*. Cambridge: Harvard University Press.

6. Jalongo, M. R. (2004). The world's children and their companion animals: Developmental and educational significance of the child/pet bond. *Olentangy Journal of Early Childhood Education*, 26(3), 167–175.
7. Odendaal, J. S. J. (2000). Animal-assisted therapy – magic or medicine? *Journal of Psychosomatic Research*, 49(4), 275–280. DOI: [10.1016/s0022-3999\(00\)00183-5](https://doi.org/10.1016/s0022-3999(00)00183-5)
8. Beck, A. M., & Katcher, A. H. (2003). Future directions in human-animal bond research. *American Behavioral Scientist*, 47(1), 79–93. DOI: [10.1177/0002764203255214](https://doi.org/10.1177/0002764203255214)
9. Borysiuk, O. M. (2021). Animaloterapiia – perspektyvnyi napriamok psykhoterapevtychnoi dopomohy pid chas pandemii COVID-19 [Animal-assisted therapy as a promising direction of psychotherapeutic support during the COVID-19 pandemic]. In *Psykhichne zdorovia osobystosti u kryzovomu suspilstvi: Materialy VI Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Lviv, 22 zhovtnia 2021 r.)* (pp. 22–25). Lviv: Lviv State University of Internal Affairs. [in Ukrainian].
10. Borysiuk, O. M. (2025a). Animaloterapiia yak resurs pokrashchennia simeinoi vzaiemodii: sotsialno-psykholohichni pidkhid [Animal-assisted therapy as a resource for improving family interaction: Socio-psychological approach]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii (Seriia «Upravlinnia ta administruvannia», Seriia «Pravo», Seriia «Ekonomika», Seriia «Psykhologhiia», Seriia «Pedahohika»)*, 6(46), 1912–1925. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6\(46\)-1912-1924](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6(46)-1912-1924)
11. Savchenko, L. O. (2023). Animaloterapiia u psykholohichnii pidtrymtsi ditei v umovakh voiennoho konfliktu [Animal-assisted therapy in psychological support of children in the context of armed conflict]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*, 3, 28–33. [in Ukrainian].
12. Honcharuk, O. O. (2021). Rol animaloterapii u formuvanni zghurtovanosti rodyny [The role of animal-assisted therapy in family cohesion formation]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*, 3(8), 47–52. [in Ukrainian].
13. Artemova, L. A. (2011). *Sotsialna kompetentnist osobystosti: Psykholohichni aspekty formuvannia* [Social competence of personality: Psychological aspects of formation]. Kyiv: Nauk. svit. [in Ukrainian].
14. Dotsenko, V. V. (2019). *Zoopsykholohiia: Navchalnyi posibnyk* [Zoopsychology: Textbook]. Kharkiv: Kharkiv National University of Internal Affairs. [in Ukrainian].
15. Maksymenko, S. D. (2009). *Zahalna psykholohiia* [General psychology]. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury. [in Ukrainian].

16. Kruger, K. A., & Serpell, J. A. (2006). Animal-assisted interventions in mental health: Definitions and theoretical foundations. In Fine, A. H. (Ed.), *Handbook on animal-assisted therapy* (2nd ed., pp. 21–38). San Diego: Academic Press.

17. Borysiuk, O. M. (2025b). Vplyv domashnikh tvaryn na sotsialnu adaptatsiiu osobystosti v rizni vikovi periony [The influence of pets on social adaptation of personality at different age periods]. *Naukovi perspektyvy (Seriia «Derzhavne upravlinnia», Seriia «Pravo», Seriia «Ekonomika», Seriia «Medytsyna», Seriia «Pedahohika», Seriia «Psykhohihiia»)*, 5(59), 1780–1794. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-1780-1793](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-1780-1793)

18. Borysiuk, O. M., & Yakubovska, I. Z. (2021). Perspektyvy vykorystannia zooterapii u psykhohichnii reabilitatsii [Prospects for the use of zootherapy in psychological rehabilitation]. In *Psykhohihiia kryzovykh staniv: Nauka i praktyka: Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Kyiv, 4–6 lystopada 2021 r.)* (pp. 214–217). Kyiv: Institute of Psychology named after G. S. Kostyuk of NAPS of Ukraine. [in Ukrainian].

19. Kolomiets, O. O. (2018). Vykorystannia elementiv zooterapii u sotsialnii roboti z ditmy z osoblyvymy potrebamy [Use of elements of zootherapy in social work with children with special needs]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia: Pedahohika. Sotsialna robota*, 1(42), 65–68. [in Ukrainian].

20. Tararina, O. O. (2022). Psykhohichna dopomoha ditiam zasobamy zooterapii [Psychological help for children through zootherapy]. *Praktychna psykhohihiia ta sotsialna robota*, 2, 23–28. [in Ukrainian].

21. Titova, N. L. (2020). Komunikatyvni osoblyvosti ditei z emotsiynamy trudnoshchamy: Korektsiino-rozvyvalnyi pidkhid [Communicative features of children with emotional difficulties: A corrective-developmental approach]. *Psykhohihiia i suspilstvo*, 4, 60–65. [in Ukrainian].

Borysiuk O.M., Falko N.M.

Opportunities of Animal-Assisted Therapy in Socio-Psychological Support of Crisis Families

The article analyzes the possibilities of using animal-assisted therapy as a means of socio-psychological support for families in crisis. The relevance of the topic is determined by the growing number of families experiencing crises due to war, social and economic instability. The study highlights the need for humane and integrative approaches to stabilize emotional states and restore family interaction in the context of social and economic instability, war, and crisis. Theoretical and analytical methods

were applied, including a review of current research, synthesis of socio-psychological mechanisms, and analysis of practical approaches to implementing animal-assisted therapy in family support systems. The analysis revealed that animal-assisted therapy contributes to the formation of a positive emotional climate in the family, reduces anxiety, strengthens trust, and develops communication skills among family members. The main socio-psychological mechanisms activated include emotional-regulatory, communicative, identification-role, socialization, and consolidation mechanisms. The practical possibilities of integrating animal-assisted therapy into the work of psychologists, social workers, and educators are described. An overview of empirical studies confirming the effectiveness of animal-assisted therapy in working with children and adults in crisis families is presented. The article emphasizes the prospects for developing animal-assisted therapy in Ukraine, especially under conditions of war and post-crisis rehabilitation. Animal-assisted therapy is confirmed to be an effective interdisciplinary tool for strengthening family cohesion and supporting vulnerable families. The findings substantiate the importance of incorporating animal-assisted interventions into socio-psychological support programs to improve psychological resilience and social adaptation in crisis contexts.

Key words: animal-assisted therapy, crisis family, socio-psychological support, emotional climate, communication, socialization.

Борисюк Ольга Миколаївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та соціальної психології, Львівський державний університет внутрішніх справ;

Фалько Наталя Миколаївна – доктор психологічних наук, доцент, ректор Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя.

Надходження статті: 26.06.2025

Прийняття статті до друку після рецензування: 12.07.2025

Опублікування статті: 13.07.2025